

SOCIETATEA COMERCIALA

P **ROIECT**
B **OTOSANI**

S.R.L.

Adresa: Municipiul

Botosani, 710058

Str. Cuza Voda Nr.2, Sc.F, Mezanin

Telefon/Fax: 0231 - 514965

Reg. Com. : J07/1086/1993

Cod Fiscal : R 4906270

Cont : R010RZBR0000060000532646

Raiffeisen Bank - Botosani

Membri fondatori:

dr.ing. Eugen Tiperciuc; arh. Gavril Todorean; arh. Mihai Tulbure

STUDIU ISTORIC PENTRU FUNDAMENTAREA
RECONSTRUIRII PRIMEI ȘCOLI DE STAT
SĂTEASCĂ DIN MOLDOVA
ORAȘ DARABANI

Conținutul studiului

A. Piese scrise

1. Date generale
2. Obiectul și scopul studiului istoric
3. Regimul juridic și de protecție
4. Proprietatea asupra terenului
5. Evoluția orașului Darabani
6. Scurt istoric al școlii și a învățământului în Darabani
7. Propuneri de refacere a monumentului
8. Concluzii
9. Bibliografie și surse
10. Anexe

B. Piese desenate

- Planșa 1
- Planșa 2
- Planșa 3
- Planșa 4
- Planșa 5
- Planșa 6
- Planșa 7

I. DATE GENERALE

a. Denumirea	PRIMA ȘCOALĂ SĂTEASCĂ
b. Cod LMI	BT-II-m-B-01964
c. Categorie	Monument memorial
d. Finalizarea construcției	1841
e. Adresa	Str. Ion Vodă nr. 14, Darabani
f. Importanță	B – locală

II. OBIECTUL ȘI SCOPUL STUDIULUI ISTORIC

Școala din Darabani a fost înființată în toamna anului 1841 pe cheltuiala marelui logofăt Theodor Balș, care deținea la aceea vreme și moșia Darabanilor.

Aceasta a fost prima școală sătească din Moldova care nu era administrată de curțile boierești, ci de Epitropia Școlilor din Moldova.

În 1964 școala a fost declarată monument istoric și transformată în muzeu școlar. După 1990 a fost lăsată în paragină, ca drept urmare după 10 ani s-a autodemolat.

Asociația Nord, Mișcarea pentru Dezvoltarea Moldovei și Filiala Nord-Est a Ordinului Arhitecților din România propun elaborarea documentațiilor pentru reconstruirea școlii în spiritul tehnicii și materialelor tradiționale și transformarea ei în Muzeul Nordului, un prilej pentru emanciparea învățământului școlar.

Prin Certificatul de Urbanism nr. 110 din 24.09.2019 Primăria Orașului Darabani solicită Reconstruire Prima Școală de Stat Sătească din Moldova.

III. REGIMUL JURIDIC ȘI DE PROTECȚIE

Terenul situat în str. Ion Vodă nr. 14 aparține Domeniului Public al Orașului Darabani (H.C.L. nr. 971 din 2002, anexa 4) înscris în CF 55126 a U.A.T. Darabani, parcela cadastrală 5183 cu funcțiunea de curți construcții.

IV. PROPRIETATEA ASUPRA TERENULUI

Parcela este proprietatea Primăriei Orașului Darabani, domeniul public privat al orașului (H.C.L. nr. 971 din 2002, anexa 4).

V. EVOLUȚIA ORAȘULUI DARABANI

În importanța pe care școala a avut-o în trecutul orașului Darabani face necesară studierea evoluției generale a localității. Pentru aceste motive, o parte însemnată a prezentului studiu se referă la evoluția urbanistică a orașului. Metoda de selectare a datelor, periodizarea istorică și analiza urbanistică sunt proprii autorilor prezentului studiu istoric (menționăm că multe date importante și planuri istorice au fost furnizate de către Octav Teioșanu, realizatorul ultimei Monografii a orașului Darabani – 2018).

CADRUL ISTORIC ȘI TERITORIUL	EVENIMENTE ȘI LOCURI DIN ORAȘ
<ul style="list-style-type: none">• 1359 – Voievodul maramureșean Bogdan intră în Moldova și este recunoscut ca domnitor – capitala Moldovei este la Rădăuți	
<ul style="list-style-type: none">• 1365 – Moldova devine independentă față de Regatul Ungariei condusă de Ludovic I de Anjou.	
<ul style="list-style-type: none">• 1388 – Menționarea orașului cetate Suceava, capitala statului feudal Moldova.	
<ul style="list-style-type: none">• 1401- Mitropolitul Iosif este recunoscut de patriarhul Constantinopolului ca mitropolit al Moldovei. Reședința lui Iosif este la Suceava unde în 1402 sunt aduse moaștele Sf. Ioan cel Mare.	
<ul style="list-style-type: none">• 1434-1442 – Moldova de Sus (Suceava, Botoșani, Dorohoi, Iași) este stăpânită de Ilie (Iliaș), Moldova de Jos (Vaslui, Bârlad, Tecuci, Chilia, Cetatea Albă) este stăpânită de Ștefan al II-lea.	
<ul style="list-style-type: none">• 1538 – Domnitorul Moldovei Ștefan Lăcustă recunoaște suveranitatea Imperiului Otoman asupra Moldovei.	
	<ul style="list-style-type: none">• 1546 – Atestarea documentară a Căbicenilor (denumirea veche a localității) la întemeierea târgului – o carte a domnitorului Petru Rareș. - Ținutul Dorohoiului.
	<ul style="list-style-type: none">• 1547 – Atestare documentară a satului Voicăuți de la izvoarele râului Podriga, care va deveni Bajura.
	<ul style="list-style-type: none">• 1569 – domnitorul Bogdan, fiul lui Alexandru Lăpușneanu „întărește pământurile lui Ioanșcu, stăpânirea a cinci părți din satul Căbiceni.
	<ul style="list-style-type: none">• 1590 – este vândută moșia Căbiceni lui Pan Ion Cămărașul Soltan.
	<ul style="list-style-type: none">• 9 iulie 1635 – Domnul Vasile Lupu a dat ordin, iar logofătul Pătrașco Bașotă a iscălit documentul că domnul țării a dat lui Pătrașco o ocină, „trei părți din satul Căbiceni, ținutul Dorohoiului”.

<ul style="list-style-type: none">• 1711 – Începutul regimului fanariot în Moldova.	
	<ul style="list-style-type: none">• 1725 – Prima mențiune cu denumirea Darabani într-o hartă întocmită de boierul Iordache Zmeură
<ul style="list-style-type: none">• 1742 – Domnitorul Moldovei Constantin Mavrocordat emite hristov pentru acordarea permisiunii de așezare în țară a „străinilor”. Au urmat colonizări masive.	
<ul style="list-style-type: none">• 1774 – Tratatul ruso-turc de la Kuciuk-Kainargi. Poarta otomană emite un hatîșerif care confirmă privilegiile Moldovei și Țării Românești și limitează monopolul turcesc asupra principatelor.	<ul style="list-style-type: none">• „Catografia Moldovei” (generalul rus P.A. Rumeonțev) sunt amintite localitățile: Darabani, Cornești, Teioasa, Voicăuți (Bajura).• Ocolul Prut cuprinde și Darabaniul.
<ul style="list-style-type: none">• 1775 – Poarta otomană cedează Imperiului Habsburgic provincia Bucovina administrată militar până în 1786 și din 1790 intră în provincia austriacă Galitia.	
<ul style="list-style-type: none">• 1777 – Uciderea de către turci a domnitorului Moldovei Grigore Ghica ca măsură de nesupunere la stabilirea granițelor cu Imperiul Habsburgic și a Rusiei.	
<ul style="list-style-type: none">• 1812 – Prin pacea de la București pentru încheierea războiului Ruso-Turc, provincia moldovenească Basarabia intră în componența Rusiei. În Moldova au loc colonizări masive de populație evreiască.	<ul style="list-style-type: none">• Granița imperiului a devenit râul Prut.• Domnitorul Alexandru Calimachi (1806-1819) a hotărât să se înființeze la Căbiceni, ținutul Dorohoi, un corp din oastea dărăbanilor.
<ul style="list-style-type: none">• 1829 – Tratatul de pace ruso-turc de la Adrianopole(Edirne)• Autonomia Moldovei și Țării Românești, administrarea acestora de armata rusă (1834). Ca urmare se elaborează Regulamentele Organice ale celor două țări, sancționate de Țarul Rusiei, care prevedeau separarea puterii executive de puterea legislativă (regulamentele au rămas constituțiile țărilor până în 1858).	<ul style="list-style-type: none">• 1824-1834 – Theodor Balș, logofăt, general, inspectorul miliției, hatman al Moldovei, construiește pe moșia Darabani frumosul conac din centrul localității.• 1834-1840 – T.Balș construiește biserica Sf. Nicolae sfințită în 1841.
	<ul style="list-style-type: none">• 1837 – Prima ștampilă a localității, precum și hrisovul de înființare al târgului.• „Buletin Foaie Oficială” – se aprobă ca pe moșia Darabani din ținutul Dorohoiului a logofătului Theodor Balș să se țină un târg săptămânal și 12 iarmaroace anual.
	<ul style="list-style-type: none">• 21 martie 1841 – Mihail Sturza, domnul Moldovei, prin Rezoluție aprobă înființarea școlii, iar Epitropia Școlilor a aprobat o subvenție anuală de 1000 lei pentru plata învățătorului, trimițându-l pe învățătorul Gh. Crudu, absolvent al seminarului de la Socola.• 1841 – Ghe. Asachi (ministru

	invățământului) întocmește instrucțiunile speciale – „Planul lămuritor” – privitor la organizarea școlilor sătești, care era o completare a Regulamentului Școlar din 1838.
<ul style="list-style-type: none">• 1848 – Intră în vigoare Convenția moldo-munteană pentru desființarea vămii în cele două țări, se formează o piață unică.	
<ul style="list-style-type: none">• 1856 – Congresul de pace de la Paris - Țara Românească și Moldova intră sub garanția puterilor europene dar rămân sub severanitate otomană, înlăturarea protectoratului rusesc asupra celor două țări.	
<ul style="list-style-type: none">• 1858 – Conferința de la Paris pentru organizarea Principatelor Unite ale Moldovei și Țării Românești, fiecare cu domnitor și guvern propriu (lege fundamentală până în 1864).	
<ul style="list-style-type: none">• 1859 – Alegerea Domnitorului Alexandru Ioan Cuza în Moldova și Țara Românească.	
<ul style="list-style-type: none">• 1864 – Legea comunală – organizarea comunelor urbane și rurale<ul style="list-style-type: none">- Legea pentru înființarea Consiliilor Județene- Constituție nouă, denumită „Statutul dezvoltător al Convenției de la Paris” (plebiscit – 10 mai 1864).- Legea rurală – împrăștierea țăranilor (intră în vigoare în 1865).	<ul style="list-style-type: none">• Reforma rurală făcută de Cuza și Kogălniceanu.• Beneficiari ai reformei se numără și în Darabani – Gh. Teioșanu, Ion Teioșanu, V. Ilaș, localitatea Darabani devine comună, făcând parte din plasa Prutului de Jos.
	<ul style="list-style-type: none">• 1865 – O nouă organizare a „Legii comunale, se specifică la cap. 11 – Județul Dorohoiu, din comuna Darabani – „Plasa Prutului de Geos” fac parte: Bajura din Dealu, Bajura din Vale, Cornesci, Teioasa (care are și Cotu Hârtopului), Târgu Darabani și satul Darabani.
<ul style="list-style-type: none">• 1866 – 10 mai – Instalarea Prințului Carol de Hohenzollern-Sigmaringen Noua Constituție a României.	
	<ul style="list-style-type: none">• 1867 – moare Theodor Balș - ilustrul întemeietor al Darabaniului.
<ul style="list-style-type: none">• 1877 – Armata rusească trece frontiera și intră în România în drum spre Bulgaria. Independența României, proclamată în 1878 prin Tratatul de pace de la San-Stefano.	<ul style="list-style-type: none">• Războiul de independență• Documentele amintesc de participarea locuitorilor la sprijinul armatei și de eroii dărbăneni, cum ar fi Ioan Țambric, soldatul Mindirigiu Vasile.
	<ul style="list-style-type: none">• 22 mai 1877 – Conflict local între evrei și români care va avea un larg răsunet internațional. Proprietarul moșiei G. Ciumara și soția sa sunt arestați. A fost unul din cele mai senzaționale procese ale timpului. Cauzele conflictului sunt

	<p>mai multe și mai profunde.</p> <p>În urma acestui proces cu presiuni externe deosebit de puternice asupra autorităților românești Primăria Darabani, prin procesul verbal nr. 4 din 19 feb hotărăște cluzele actului de răscumpărare, în urma căruia evreii din Darabani vor deveni proprietari definitivi pe suprafețele binalelor lor. Suprafața total răscumpărată a fost de 236 de fălcii, 50 de prăjini și 23 stâneni (337 ha) pentru care s-a plătit 450.000 lei.</p>
<ul style="list-style-type: none">• 1881 – România devine Regat și Principele Carol I devine Regele Carol I.	
	<ul style="list-style-type: none">• 26 februarie 1885 – Destrâmarea moșiei Darabani aparținând moștenitorilor lui Th. Balș - răscumpărarea târgului.• Familia Ciumara (moștenitorii) arendează moșia (1892).
	<ul style="list-style-type: none">• 1895 – Esmeralda Cimara vinde moșia. Conacul este cumpărat de Ecaterina Golescu și Vasile Lascăr. Ulterior a fost cumpărată moșia de I. Frank (proprietarul moșiei Hudești) care la rândul său o vinde „Casei Rurale”. <p>Aceasta o parcelează și o vinde în loturi de 5 ha țaranilor.</p>
	<ul style="list-style-type: none">• 1907 – Răscoala țăranilor începută în Botoșani. <p>Comunitatea israelită din Darabani trimite o telegramă primului ministru Gr. Gh. Cantacuzino prin care anunță că a început o revoltă a dărăbănenilor cu „devastarea curții proprietății iar întreg orașul e amenințat de vărsare de sânge”.</p> <ul style="list-style-type: none">• Prefectul anunță că 500 de răsculați dărăbăneni se îndreaptă spre satul Ivăncăuți proprietatea lui Ion Pillat, devastând casa arendașului Moscovici, apoi au devastat casa primarului din Păltiniș, îndreptându-se spre Rădăuți-Prut. <p>La Darabani, capitala nemulțumirilor peste 1000 țărani cereau împărțirea pământurilor.</p>
	<ul style="list-style-type: none">• 1909 – Consilierii orașului au hotărât cumpărarea caselor domnului Focșineanu.
	<ul style="list-style-type: none">• 1911 – Casa Rurală cumpără de la Ion Frank moșia Darabani compusă din trupurile: Darabani, Podriga, Ciorbești și Catinca (5092 ha) din punct de vedere administrativ este desființată plasa Darabani – comuna Darabani făcând parte din ea în perioada 1911-1929 și 1932-1950.

	Între 1929-1932 așezările din comuna Darabani au făcut parte din plasa Herța.
<ul style="list-style-type: none">• 1912-1913 – Războiul Balcanic	
<ul style="list-style-type: none">• 1914-1918 – Primul Război Mondial, pentru români Războiul Reîntregirii	
<ul style="list-style-type: none">• 1916 – România intră în Primul Război Mondial – noiembrie 1916, autoritățile de stat românești se mută la Iași până la sfârșitul războiului (1918).	
<ul style="list-style-type: none">• 1918 – aprilie – Tratatul de pace de la București, între România și puterile centrale.	
<ul style="list-style-type: none">• 1918 – noiembrie – Consiliul Național Român din Bucovina hotărăște unirea Bucovinei cu România. Stabilirea granițelor României s-a făcut în 1920 prin Tratatul de la Savres.	
<ul style="list-style-type: none">• 1921 – Legea pentru definitivarea reformei agrare în România Veche.	
	<ul style="list-style-type: none">• 1924 – se construiește șoseaua Dorohoi – Darabani.
<ul style="list-style-type: none">• 1925 – Noua împărțire a țării în județe, plăși, comune urbane reședință, municipii, comune rurale și sate.	
	<ul style="list-style-type: none">• 1931 – cetățeni nemulțumiți cu abuzurile care se fac în legătură cu împrumuturile.
<ul style="list-style-type: none">• 1940 – iunie – În urma notei ultimative adresată României de către guvernul URSS, Basarabia și Bucovina de Nord intră în componența URSS.	<ul style="list-style-type: none">• Ținutul Herța prin Dictatul de la Viena din 30 august este anexat URSS. Târgul Darabani urmează o perioadă grea care precede războiului, cu grave deficiențe în gestiunea primăriei.
<ul style="list-style-type: none">• 1941- iunie – Intrarea României în al doilea Război Mondial alături de Germania și Ungaria.	
<ul style="list-style-type: none">• 1944 – 23 august – Lovitură de stat a Regelui Mihai I și întoarcerea frontului spre Vest, armata română luptând alături de URSS și în Coaliția Națiunilor Unite.	<ul style="list-style-type: none">• 2 aprilie – trupele sovietice au intrat în comuna Darabani. Plasa Darabani are în componență comunele Darabani, Bivolul, Coțușca, Crasnaleuca, Havârna, Horodiștea, Hudești, Mileanca, Miorcani, Oroftiana, Păltiniș și Rădăuți-Prut.
<ul style="list-style-type: none">• 1946 – octombrie – Conferința de Pace de la Paris. Tratatul de pace cu România semnat în februarie 1947.	
<ul style="list-style-type: none">• 1947 – decembrie – Regele Mihai I abdică – proclamarea Republicii Populare Române. Noua Constituție este adoptată în aprilie 1948.	
<ul style="list-style-type: none">• 1948 – iunie Legea privind naționalizarea principalelor întreprinderi industriale, miniere, bancare, de	<ul style="list-style-type: none">• Începe acțiunea de schimbare a numelor strzilor.

asigurări și transport. Stabilirea de relații diplomatice între România și Israel.	
<ul style="list-style-type: none">• 1950 – Naționalizarea unei părți a fondului de locuințe din orașe.	
<ul style="list-style-type: none">• 1950 – iulie – Hotărârea CC a PCR și a Consiliului de Miniștri privind noua împărțire administrativ-economică a țării (desființarea județelor și împărțirea țării în 28 de regiuni subîmpărțite în raioane).	<ul style="list-style-type: none">• Se înființează regiunea Botoșani cu reședința în orașul eponim. Orașul Darabani este reședința raionului Darabani care are în subordine fostele comune din plasa Darabani. Comuna urbană Darabani are în componență satele Eșanca, Teioasa, Bajura, Concești, Darabani și Movila.
<ul style="list-style-type: none">• 1952 septembrie – Noua Constituție a RPR. Decret pentru modificarea împărțirii administrativ-economic a RPR; din 28 de regiuni se creează 18 regiuni.	<ul style="list-style-type: none">• Se înființează regiunea Suceava cu reședința în orașul eponim. Orașul Darabani de subordonare regională este reședința raionului Darabani. Procesul de diminuare a populației orașului, început în timpul războiului, a continuat prin plecarea treptată a locuitorilor de etnie evreiască.
	<ul style="list-style-type: none">• 1962 – Colectivizarea a fost încheiată la Darabani pe 16 martie.• Suceava este declarată peste 2 zile ultima regiune a României în care se produsese „transformarea socialistă a agriculturii” după o presiune lucidă și complexă din partea partidului comunist prin realizarea unui dezastru psihic și material al țaranului român.
<ul style="list-style-type: none">• 1968 – februarie – Legea nr. 2/1968 pentru organizarea administrativă a teritoriului RPR – înființarea județelor și desființarea regiunilor.	<ul style="list-style-type: none">• Se înființează județul Botoșani cu reședința în orașul eponim. Localitatea Darabani recâștigă statul de oraș compus din localitățile: Darabani, Teioasa, Bajura și Eșanca.
<ul style="list-style-type: none">• 1989 – decembrie – Instaurarea regimului democratic în România prin desființarea Republicii Socialiste România.	

VI. SCURT ISTORIC AL ȘCOLII ȘI ÎNVĂȚĂMÂNTULUI ÎN DARABANI

Prima școală superioară în limba română a fost înființată la Făgăraș în 1657 de Lorántffy Zsuzanna.

O primă perioadă a fost cea medievală, încheiată la 1821, caracterizată printr-un interes scăzut și limitat al elitei conducătoare, boierești și ecleziastice, de a dezvolta instituții de învățământ de calitate și durabile. Cu câteva excepții de marcă (cum au fost Vasile Lupu sau Iacob Heroclid Despotul) nu a fost acordată o atenție creării de școli și academii pentru educarea tineretului țării. În toată această perioadă

populația formațiunilor statale românești a fost practic analfabetă în cvasi-totalitatea ei.

Revoluția de la 1821 a marcat începutul procesului de formare a statului modern românesc care a dus la inițierea procesului de formare a unor sisteme educaționale de învățământ național, proces care s-a desfășurat pe întreg secol XIX. Astfel au apărut și s-a dezvoltat tipuri de instituții de învățământ (școli elementare, gimnazii, colegii, pensioane, universități, etc.). Au apărut și o serie de legi de organizare și funcționare a acestui sistem (Regulamentul Organic, Legea lui Cuza, legile lui Spiru Haret și altele).

La Căbicieni (Darabani) în perioada din prima jumătate a sec. al XVI-lea și în prima treime a sec. XIX, copii au învățat carte în tinda bisericii existente în localitate. Copii și maturi ascultau slujba bisericească și-și însușeau noțiuni de morală, de istorie, de literatură, de religie, biserica fiind locul în care ei se pregăteau să-și cizeleze sufletul, spiritul și simțul patriotic.

Un domn luminat, Alexandru Moruzzi, în perioada (1792-1793) dă un hrisov (12 iul. 1792) prin care atenționa cu toată seriozitatea că nu va aproba întemeierea vreunui târg, dacă proprietarul moșiei respective nu se angaja să întemeieze în acel loc o școală.

Mitropolitul Veniamin Costache întemeiază în anul 1804 Seminarul de la Socola – Iași, prima școală românească din Moldova.

În Moldova și Țara Românească, deși școlarizarea era disponibilă mai ales la orașe, în rural frecvent funcționând pe lângă biserici și mănăstiri, dezvoltarea sistemului de educație continuă cu organizarea de prime cursuri și a început în 1813, când Ghe. Asachi deschide la Iași prima școală de ingineri hotarnici.

Regulamentul Organic, adoptat în Moldova la 1 ian 1832, considerat o constituție a românilor, stipula că școala este un serviciu public, prevăzând în capitolul IX, art. 418-424, modalitatea organizării învățământului.

În 1835 apare Regulamentul Învățăturilor Publice în Moldova, iar sarcina punerii lui în aplicare îi revenea în Moldova lui Ghe. Asachi.

În „Monografia Laconică a localității Darabani” profesorul Octav Teioșanu ne oferă o descriere bine documentată privind perioada în care a fost înființată prima școală sătească în Darabani:

După aprobarea înființării târgului Darabani prin Hrisovul Gospod nr. 28 din 21 iunie 1837, dat de domnitorul Mihail Sturdza în urma cererii inspectorului general al Miliției, logofătul Theodor Balș, proprietarul moșiei Darabani, un an mai târziu, pe 26 oct. 1838, se încheie „Învoiala” dintre hatmanul Theodor Balș și locuitorii așezați în târgul Darabani prin care la punctul 9 se prevedea: „un loc pentru școală, un loc pentru feredeu, un loc pentru spital, un loc pentru mormânturi

și un loc pentru casa rabinului – în mărginirea măsurilor ce se vor socoti de către proprietar, și acolo unde excelența sa va vroi, pentru nația evreiască – se vor slobozi fără nici un bezmen. Iar fiind trebuință de mai multe asemenea locuri, se vor slobozi cu legiuitul bezmăn”. ⁽⁶⁾

Logofătul Lupu Balș, șeful guvernului moldovean, propune domnitorului Mihail Sturdza, la 21 dec. 1840, printr-o anaforă, să se treacă de urgență la înființarea școlilor începătoare în toate satele ce numără peste 100 de familii. În urma acestei decizii se înființează prima școală în ținutul Suceava, la Broșteni, (în 1841) după ce în 1838 se înființase Școala de la Pomârla, subvenționată de hatmanul Anastasie Bașotă.

Înființarea școlii de la Darabani a fost „un caz special” după cum susțin trei surse istorice diferite. ⁽⁷⁾

Logofătul Theodor Balș, proprietarul moșiei Darabani, a făcut o cerere domnitorului Mihail Sturdza prin care a cerut o subvenție anuală de 1000 de lei pentru plata învățătorului din bugetul învățământului public. Epitropia Școlilor – echivalentul Ministerului Învățământului de acum – după ce a primit „unda verde” de la domnul Moldovei, a aprobat acordarea subvenției de 1000 de lei și a trimis ca învățător pe Gheorghe Crudu, absolvent al Seminarului de la Socola.

Unicitatea cazului constă în faptul că Gheorghe Asachi (Ministrul Învățământului de atunci) a întocmit instrucțiunile speciale sau „Planul Lămuritor” privind organizarea școlilor sătești, plan ce da posibilitatea înființării școlii „începătoare” de la Darabani și cuprindea un plan de învățământ deosebit de cel al școlilor ținutului. Acest „Plan Lămuritor” era o completare a Regulamentului școlar din 1838. Ca urmare, **școala din Darabani trebuie socotită prima școală sătească de stat din Moldova**. Programa de învățământ pentru acest tip de școli a fost întocmită de Gheorghe Asachi, pentru două clase de elevi între 8 și 14 ani care trebuiau să învețe următoarele: abecedarul pentru școlile sătești care cuprindea citirea, introducerea în gramatica prescurtată, rugăciuni, partea I din catehism, adunarea, scăderea, scrierea; pentru clasa a II-a – partea a II-a din gramatică, istoria sfântă, patru specii cu numere întregi, numerele complexe, întâiile cunoștințe, istorisirii morale, oarecare cunoștințe de lucrarea pământului, cântări bisericesti. La toate acestea se adăugau și lucrări practice în grădina școlii, unde fiecare elev avea o parcelă de care răspundea și un număr de pomi fructiferi pe care îi îngrijea. ⁽⁸⁾

Din două documente aflăm și numele și vârsta elevilor din clasa I și clasa a II-a, dar și pentru cei mai mulți, ocupația părinților, care erau preoți, „iconomi”

„protoirei”, comisari, dascăli, deaconi, vameși, „cucoane” sau la unii nu este precizată ocupația. ⁽⁹⁾

Cursurile au început la 1 septembrie 1841 cu 14 elevi, având vârste între 13 și 17 ani.

Se susține că primul local al școlii ar fi fost amplasat lângă cel de-al treilea rând de ziduri ale conacului, spre sud-est, la circa 300 m de reședința lui Balș. Avea 4 camere și un cerdac. Până acum câțiva ani era încă „pe verticală”, unde, prin pasiunea învățătorului Jar Dumitru, funcționa „Muzeul Școlar”. Se pare că prin „bunavoința consilierilor locali” școala va fi reconstituită după modelul primar.

Folclorul dărăbănean a lansat povestea (adevărată? - legendă?) care afirmă că boierul Th. Balș hotărâse ca la fiecare început de an școlar, în frunte cu învățătorul, elevii să se prezinte la Castel unde înmâna dascălului școlar suma de 2 galbeni, pentru a fi împărțită la elevi, fiecărui copil revenindu-i câte 2 lei. Interesul lui Th. Balș față de școala dărăbăneană a „funcționat” doar până pe la 1850. Până la reforma școlară din 1864 avem puține informații și documente despre Școala din Darabani.

Domnia lui Al. I. Cuza (1859-1866) prin înfăptuirile sale a avut susținere și recunoștință și în rândul dărăbănenilor. Legea instrucțiunii – adoptată la 25 noiembrie /7 decembrie 1864 – care făcea ca România să fie printre primele țări din Europa unde instrucțiunea de 4 ani devenea gratuită și obligatorie, avea să aibă și la Darabani importante repercusiuni.

În anul 1864 îl întâlnim ca învățător la Darabani pe Gheorghe Mironescu, care are ca învățăcei un număr de 37 de copii. Alți învățători de după Gheorghe Crudu și Gheorghe Mironescu au fost Th. Sireteanu și Vasile Negură. Avem puține informații despre ei, fapt ce ne duce la un gând mai răutăcios: activitatea didactică, profesională sau cea socială a acestora nu a fost chiar atât de strălucitoare încât să lase „urme” în documente sau în sufletele și memoria dărăbănenilor.

Anul 1871 a reprezentat un moment de cotitură în învățământul dărăbănean; școala are un local propriu, rod al eforturilor materiale, financiare și fizice ale locuitorilor din Darabani. Noul local era acoperit cu șindrila (apoi cu tablă), iar interiorul era podit cu scândură. Arhitectonic, școala era compusă dintr-o sală mare cu antreu, o sală mică, dar și din două camere pentru „locuința [...] directorului”!

Legea învățământului din 1898, elaborată de cel mai mare reformator al școlii românești, Spiru Haret, desființa învățământul pe clase și trecea la învățământul pe divizii: divizia I- clasa I; divizia a II-a – clasele a II-a și a III-a; divizia a III-a – clasele a IV-a și a V-a.

Necesitățile mereu crescânde ale societății românești, la începutul sec. XX-lea, și creșterea numărului de elevi dărăbăneni au făcut ca printr-un mare efort financiar (fondul disponibil al comunei la care s-a adăugat un împrumut de la Casa școalelor) dărăbănenii să construiască o nouă clădire școlară cu 4 săli de clasă și cancelarie, dotată cu tot ceea ce este necesar procesului educativ-instructiv-formativ (mobilier și material didactic). Ca dovadă a importanței ce se dădea școlii, dascălilor școlari și mai ales directorului de școală, în aceeași curte s-a construit și casa directorului (cu trei camere), dar și o spălătorie și un beci de piatră. Școala va dura până în timpul celui de al II-lea război mondial, când, în 1944, a ars.

Războiul din 1916-1918 a făcut din școală spital. Partea rea a situației este că în mare parte mobilierul și materialele didactice au fost deteriorate iar cele peste 400 de volume ale bibliotecii... au dispărut.

După terminarea Primului Război Mondial, în anii grei ai refacerii, și școala a cunoscut o „stagnare”.

De remarcat faptul că în perioada interbelică, începând cu anul 1936 au funcționat la Darabani până în 1944 și cursurile învățământului complementar (clasele V - VII).

Revenite la Darabani la începutul anului 1945 (februarie-martie) cadrele didactice nu au rămas „netriate” de noile autorități.

În 1945 se înființează la Darabani un Gimnaziu unic care avea ca locație... „Castelul Balș”, mai bine spus în dependențele Castelului, în atelierul de fierărie ce aparținea de castel.

Criza prin care trecea societatea românească în ansamblul ei, în toate aspectele vieții, a lăsat urme profunde și în învățământul dărăbănean. Spre exemplu, în anul școlar 1946-1947, lipsa fondurilor a făcut ca profesorii să nu fie plătiți un timp, iar elevii mai „înstăriți” material s-au transferat la Gimnaziul industrial din comuna Hudești(?!).

După desființarea partidelor politice, după arestarea principalilor lideri politici și a unora din intelectualii de frunte catalogați drept „reacționari”, după abdicarea regelui Mihai și proclamarea Republicii Populare Române nu se putea ca învățământul să nu fie „înnoit” după modelul sovietic. Ca urmare, intră în vigoare „Legea pentru reforma învățământului” din 3 august 1948.

În 1949 se construiește la Darabani un nou local de școală cu 8 săli de clasă, iar în 1957 se înființează clase liceale, devenind Școala Medie Mixtă Darabani, cu clasele I-XI. Potrivit noii legi a învățământului se dădeau examane de absolvire și de admitere între ciclul primar și gimnazial, între cel gimnazial și liceal, care se finaliza cu examen de maturitate.

Generalizarea obligativității învățământului de 7 clase începe cu anul școlar 1955 – 1956 la nivelul întregii țări.

Obligativitatea învățării a 7 clase duce la nevoia de spațiu școlar. Ca urmare, în 1964 se construiește actualul sediu (corp A) al Școlii Nr. 1 cu 8 săli de clasă și laborator de chimie, cu sală pentru cancelarie și săli pentru cabinetele directorilor, secretarilor și contabilului. În 1968 se construiește o nouă clădire școlară amplasată în fața Castelului Balș, unde se mută liceul, actualmente corpul B al Liceului Dimitrie Cantemir Darabani.

În conformitate cu Legea din 15 februarie 1968 a organizării administrativ-teritoriale a României, comuna Darabani devine oraș având două cartiere (foste sate), Cornești și Teioasa, iar școlile din aceste cartiere devin numerotate numărul 2 și respectiv 3. De orașul Darabani mai aparțin: satul Lucovița (cu școală cu clasele I-IV și grădiniță), satul Eșanca (cu școală cu clasele I-IV și grădiniță) precum și satele Bajura și Lișmănița (cu școli cu clasele I-VIII și grădinițe).

Anul 1970 este unul de „cotitură” în învățământul dărăbănean în ceea ce privește organizarea școlii: Liceul devine instituție de învățământ de sine stătătoare și se separă de Școala cu clasele I-VIII Nr. 1 Darabani.

O nouă lege a învățământului a fost dată în decembrie 1978 care preconiza integrarea părții teoretice cu practica. Astfel apar atelierele școlare și chiar subordonarea față de unele unități economice.⁽¹⁰⁾

VII. PROPUNERI DE REFACERE AL MONUMENTULUI

Clădirea fiind clasată în Lista Monumentelor Istorice a județului Botoșani la poziția 393 (BT-II-m-01964) necesită a fi reconstruită în totalitate. Cu toate că este încadrată la categoria II – monumente de arhitectură – construcția nu poate fi considerată un edificiu cu valoare arhitecturală, clădirea fiind inițial o locuință vernaculară, cu specific tradițional din zona Moldovei de Nord: - fundație din piatră, structură din lemn și paiantă, sarpantă din lemn cu învelitoare din droniță (șindrilă).

Paianta este un tip constructiv tradițional care îmbină echilibrat o structură portantă din lemn cu închideri elastice din argilă de construcție, amestecată cu paie, pe un suport din împletitură de nuiete. Tradițional argila folosită la acest tip de construcție este o argilă ușoară, neavând rol structural, ci doar de închidere și termoizolant. Împletitura de nuiete de salcie sau carpen se „bulgărește” pe ambele părți iar apoi se tencuiește. Sistemul este specific zonei Moldovei.

Argila ușoară cu paie este un amestec de paie și argilă a cărei densitate brută este mai mică de 1200 kg/mc. Sunt recomandate paiele de secară (cu un conținut mai mare de siliciu). Pentru tencuieli sunt recomandate paiele de orz fiind mai moi. Paiele trebuie să fie uscate și fără miros de mușchi.

Clădirea școlii va fi refăcută pe fundațiile din piatră existente și dezvelite de curând. Vor fi trasate axele structurii din lemn, după relevarea fundațiilor. Va fi definitivată dimensiunea și funcțiunea școlii cu refacerea acesteia după izvoarele fotografice din perioada funcționării acesteia. Clădirea din paiantă nu are o valoare arhitecturală, ea este o expresie a arhitecturii vernaculare a primei jumătăți a sec. XIX, reabilitarea acesteia respectând cu strictețe specificul tradițional în realizarea unor asemenea edificii.

VIII. CONCLUZII

Este necesară o intervenție de urgență care să edifice monumentul dispărut din care au rămas fundațiile. Timpul a colmatat materialul din piatră rămas. Pentru realizarea releveelor s-au măsurat fundațiile dezvelite. Urmează o etapă de avizare și autorizare a lucrărilor, apoi demantelarea zidăriei existente pentru așezarea și legarea structurii din lemn.

Prin reabilitarea edificiului se dorește a fi demarat un proiect important pentru memoria locului, prin implicarea a numeroși tineri voluntari, crearea unui spațiu interactiv pentru educație culturală, istorică și de patrimoniu pentru educația elevilor din școlile din regiune.

Implicarea publicului local și național în reconstrucția școlii este un moment de exemplu în educarea culturală, lansarea unui program permanent de activitate turistică, muzeală și de prețuire a trecutului istoric.

Acest fapt presupune o gândire ceva mai amplă pentru amenajarea întregului spațiu înconjurător care pe lângă restaurarea clădirii să fie realizate spații noi, separat de clădire, în funcție de tema și amploarea proiectului urbanistic.

IX. BIBLIOGRAFIE ȘI SURSE

* CERVATIUC Ștefan	Contribuția fostelor județe Botoșani și Dorohoi la susținerea Războiului de Independență. Mărturii documentare – Botoșani 2002
* CIUBOTARU Ștefan	Pagini din istoria învățământului botoșănean 1759-1940 – Editura Litera, București 1987
* GIURĂSCU Constantin	Istoria României în date, Ed. Enciclopedică, Buc. 1972
* GIURĂSCU Constantin, GIURĂSCU Dinu	Istoria românilor din cele mai vechi timpuri până astăzi, Ed. Albatros, Buc. 1975
* GUȚIC I. Octav	Orașul Dorohoi – Monografie geografică, București 1979
* HAAHA Dumitru-Voicăuți	Darabani, contribuții pentru o monografie 1546-2006, Ed. AXA Botoșani 2006
* IORGA Nicolae	Inscripții botoșănene, București 1905
* MURARIU Ion	Ținuturile Botoșani, Dorohoi, Hârlău și Herța
* TEIOȘANU Octav	Monografia laconică a localității Darabani
* TUFESCU Victor	Județul Botoșani, Buc. 1977
* UNGUREANU Al.	Orașele din Moldova, Studiu de geografie economică, București 1980
* ZAHARIA N, PETRESCU DÂMBOVIȚA Mircea, ZAHARIA Emil	Așezări din Moldova de la începuturi până în secolul XVIII-lea, București - 1970

Întocmit,
arh. urb. TULBURE Mihai